

BORÇLAR HUKUKU GENEL HÜKÜMLER FİNAL SINAVI

(Tek Numaralı Öğrenciler ve İkinci Öğretim Öğrencileri İçin)

Sınav süresi 2 saat 30 dakikadır. Başarılar Dileriz.

Olay:

Birlikte maden ocağı işleten ortaklar (K) ve (L); maden çıkarılması, temizlenmesi ve yüklenilmesinde kullanılmak üzere 1 Ağustos 2012’de satıcı (S)’den 200.000 ABD Doları karşılığında X marka bir makine satın alırlar. Sözleşmeye göre; 10 Eylül 2012’de satış bedeli 200.000 ABD Doları ödenecek ve yine aynı tarihte X marka makine teslim edilecektir.

Aynı zamanda müteahhitlik yapan ve İstanbul’da 100 villadan oluşacak bir konut projesini hayata geçirmek isteyen (K), (A)’ya ait, İstanbul Bahçeşehir’deki bir arsayı çok beğenir. (K) ile (A) arasında yürütülen pazarlıklar sonucu, taraflar 15 Temmuz 2012 tarihinde bu arsanın 1.000.000 TL karşılığında satımı, satış bedelinin 15 Ağustos 2012 tarihinde ödenmesi konusunda anlaşırırlar.

(K)’nın İstanbul Bakırköy’de devam eden inşaatındaki çalışmalar sırasında ise, (K)’nın çalışanları (C) ve (D), bir anlık dikkatsizlikleri sonucu taşımakta oldukları tuğlaları 5. kattan yola düşürürler ve bu tuğlaların bir kısmı yoldan geçmekte olan hekim (H)’nin ağır yaralanmasına sebebiyet verir. Hekim (H) 3 ay boyunca hastanede tedavi görerek, eski sağlığına kavuşur.

Sorular:

1. (K) ve (L) ile (S) arasında, X marka makinenin satışına ilişkin sözleşmeden doğan borçların ifa yerleri neresidir?

Birlikte maden ocağı işleten ortaklar (K) ve (L) ile (S) arasında kurulan sözleşmeden iki borç doğmaktadır. Bunlar; 200.000 ABD Dolarının ödenmesi ve X marka makinenin teslim edilerek, mülkiyetinin devredilmesidir. Olayda yalnız belirli bir yerde ifası zorunlu bir borç olmadığı ve her iki borcun ifa yerine ilişkin olarak taraflar arasında açık veya örtülü bir anlaşma bulunmadığı için; ifa yerleri TBK. m. 89’a göre belirlenecektir. (K) ve (L)’nin 200.000 ABD Doları ödeme şeklindeki para borcu, alacaklının ((S)’nin) **ödeme zamanındaki** yerleşim yerinde ifa edilecektir. X marka makinenin teslim edilerek, mülkiyetinin devredilmesi borcunda, borcun konusu ferdan değil, sadece belirli bir türden (X marka) cins (nevi) belirtilmek suretiyle miktar olarak tayin edilmiştir. Sınırlı bir cins borcunun bulunduğu bu durumda, borcun **doğumu anındaki (sözleşmenin kurulması sırasındaki)** borçlunun ((S)’nin) yerleşim yerinde ifası gerekir.

2. 10 Eylül 2012 tarihinde X marka makineyi teslim etmemesi, satıcı (S)’nin herhangi bir sorumluluğunu doğurur mu? (S) yönünden doğabilecek sorumluluğun sadece türünü ve bu sorumluluğun hangi şartlarla doğabileceğini, olayda (S)’nin bu

sorumluluk iddiasına karşı ileri sürebileceği bir savunmasının bulunup bulunamayacağını da göz önünde tutarak, belirtiniz.

10 Eylül 2012 tarihinde X marka makinanın teslim edilmemesi, belirli koşulların gerçekleşmesi hâlinde borçlu temerrüdünü oluşturabilecektir. Alacaklının ifayı kabule hazır olmasına rağmen, ifası mümkün ve muaccel bir borcu zamanında ifa etmeyen borçlu, alacaklının ihtarı ile temerrüde düşer. Ancak borcun ifa edileceği gün tarafların anlaşması ile belirlenmişse temerrüt için ihtara gerek yoktur. Olayda taraflar belirli vade olarak 10 Eylül 2012 tarihini kararlaştırdıklarından, bu tarihte borcun ifa edilmemesi halinde S temerrüde düşebilecektir. Bununla beraber, olaydaki sözleşme bakımından (K) ve (L)'nin para borçlarının vadesi de aynı gündür. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerden doğan karşılıklı borçlar yönünden, taraflardan birinin borcunu daha önce ifa etmesi gerekmiyorsa, karşılıklı borçların aynı anda ifası esastır. Bu durumda, kendisinden ifa talep edilen borçlu, karşı tarafın kendi borcunu ifa etmediği gibi ifasını da teklif etmediğini ileri sürerek, borcunu ifa etmekten kaçınabilecektir. Bu nedenle kendisine karşı ifa talebi yöneltilen (S), ödemezlik def'i ile kendini savunabilir. Ancak ödemezlik def'i ileri sürme imkânının varlığı, tek başına borçlu temerrüdünü engellemez. Bunun için ödemezlik def'inin ileri sürülmesi gerekir. Kullanılan ödemezlik def'i, şartlarının gerçekleştiği andan itibaren hüküm doğurur ve temerrüde engel olur.

3. (K) ve (L), (S)'ye 200.000 ABD Dolarını 10 Eylül 2012 tarihinde ödemiş ve aradan 3 ay geçmesine rağmen (S) X marka makineyi hâlâ teslim etmemiştir. Geçen süre zarfında X marka makinenin fiyatı 200.000 ABD Dolarından 125.000 ABD Dolarına düşmüştür. Bu şartlar karşısında, menfaatlerini en iyi şekilde korumak için (K) ve (L)'nin hangi hukukî yola başvurması gerekir ve başvuracakları bu hukukî imkân çerçevesinde (S)'ye karşı hangi taleplerde bulunabilirler?

Karşılıklı sözleşmelerde karşılıklı edimlerin birinde borçlunun temerrüde düşmesi hâlinde, alacaklıya temerrüdün genel sonuçları yanında ilave bazı olanaklar tanınmıştır. Bunlar aynen ifa talebinden vazgeçerek olumlu zararın tazmini ile sözleşmeden dönerek olumsuz zararın tazminidir. Alacaklı bu imkânlardan yararlanmadan önce borçluya uygun bir süre (mehil) vermelidir. Olayda sözleşmenin konusu malın değeri düşmüş olduğundan, alacaklı malını daha ucuza alma imkânına kavuşmuştur. Bu imkândan yararlanabilmesi için ise, daha yüksek fiyatla yaptığı sözleşmeyle bağlılığını sona erdirmesi yararınadır. Mevcut sözleşme ile bağlılığı sona erdirecek seçimlik hak ise, sözleşmeden dönmedir. Buna bağlı olarak (K) ve (L)'nin sözleşmeden dönmesi gerekir. Sözleşmeden dönen (K) ve (L) ayrıca olumsuz zararının tazminini talep edebilir. Burada talep edilebilecek olumsuz zarar, geçerliliğine güvenilen sözleşmenin hüküm ifade etmemesi nedeniyle uğranılan zarardır. Daha iyi koşullarda bir sözleşme yapma fırsatının kaçırılması, sözleşme yapılması sırasındaki masraflar buna örnek oluşturur. Tarafların dönme anına kadar iktisap ettikleri hakların geri verilmesi ise sebepsiz zenginleşme hükümlerine tâbi olacaktır. (K) ve (L), ödedikleri 200.000 ABD Dolarının iadesini sona eren sebebe dayanan sebepsiz zenginleşme talebiyle geri isteyebilecektir.

4. **Satıcı (S), X marka makineyi vadesinde teslim etmiş, ancak (K) ve (L) satış bedeli olan 200.000 ABD Dolarını ancak 10 Ekim 2012 tarihinde ödemeyi teklif etmiş olsalardı; (S), (K) ve (L)'ye karşı 200.000 ABD Dolarının ödeme şekline ilişkin hangi taleplerde bulunabilirdi? Ödemenin 10 Ekim 2012 tarihinde gerçekleşmesi nedeniyle (S), (K) ve (L)'den 200.000 ABD Dolarının ödenmesi yanında başkaca talepte bulunabilir miydi? Bulunabilirse, bunun miktarının nasıl hesaplanacağını da açıklayarak, belirtiniz.**

Yabancı para birimi ile kararlaştırılmış para borçları, sözleşmede aynen ödemeye dair bir kayıt bulunmadıkça, ödeme günündeki rayiç üzerinden ülke parasıyla ödenebilir. Kural bu olmakla birlikte, borcun ödeme gününde ifa edilmemesi hâlinde, borçlunun dilerse ülke parası ile ödeyebilmesi imkânı ortadan kalkmakta; alacaklı, alacağın aynen veya vade ya da fiili ödeme günündeki rayiç üzerinden ülke parası ile ödenmesini isteyebilmektedir. Alacaklı, borçludan temerrüt faizi ve temerrüt faizini aşan zararı varsa bu zararın tazminini talep edebilir. Alacaklı seçim hakkını ne şekilde kullanırsa kullansın, borç yabancı para borcu olduğu için, temerrüt faizi, taraflar belirlememişlerse, yabancı para borçlarına ilişkin yasal faiz esas alınarak belirlenir. Bu durumda faiz hesabında yıllık faiz oranı, devlet bankalarının o yabancı para cinsine uyguladığı **en yüksek yıllık mevduat faizi** üzerinden yapılacaktır. Yabancı para borcuna ilişkin yasal faiz oranı ve borçlunun temerrütte kaldığı süre dikkate alınarak temerrüt faizinin miktarı belirlenir.

5. **(K) ve (L) ile (S) arasında satım sözleşmesinin kurulmasından sonra, (S)'nin (K)'yı 200.000 ABD Doları ödeme borcunu ifa etmekten kurtarması mümkün müdür? Bunun için yapılması gereken hukukî işlemi, geçerlilik şartları ile birlikte belirtiniz. Söz konusu işlemin yapılmasının ardından, (S) 200.000 ABD Dolarının tamamını (L)'nin ödemesini talep edebilir mi?**

(S)'nin (K)'yı borcun ifasından kurtarması İbra ile mümkündür. İbra, borçlu ile alacaklının arasında yapılan bir sözleşme ile olur. Borç ilişkisinin geçerliliği şekle tâbi olsa bile, İbra söz konusu şekle uyulmaksızın yapılabilir (TBK. m. 132). İbra tasarruf işlemi olduğu için, alacaklının tasarruf yetkisinin bulunması gerekir. İbra borcu sona erdirir. Birlikte maden ocağı işleten ortaklar (K) ve (L), bu borç bakımından müteselsil borçludurlar. İbra ile (K)'nin borcundan kurtulması hâlinde, (L) ile (K) arasındaki iç ilişkide (K)'nin borca katılma payı oranında (L) de borçtan kurtulmuş olacaktır (TBK. m. 166/ III). Bu nedenle alacaklı (L)'den yalnızca (L)'nin iç ilişkide sorumlu olduğu tutarı talep edebilecektir. Bu tutar ise, taraflar arasında başkaca bir anlaşma tespit edilemediğinden, yarı yarıya oranındadır. Buna göre, (S), (L)'den yalnızca 100.000 ABD Doları talep edebilir.

6. **(K) ile (A) arasında, (A)'ya ait arsanın satışına ilişkin sözleşmenin kurulmasından bir hafta sonra; (A), (B)'den 1.500.000 TL'ye Antalya'da bir villa satın almış ve bu sözleşmeden doğan borcuna mahsuben, (K)'dan olan 1.000.000 TL tutarındaki alacağını (B)'ye devretmiştir. (A)'nın (B)'ye olan borcunun ifası için (K)'dan olan alacağını devretmesinin hukukî niteliğini ve (K)'dan olan alacağın devrinin geçerli olabilmesi için yerine getirilmesi gereken şartları belirtiniz.**

Taraflar edim konusunun yerine başka bir şeyle ifanın gerçekleşmesini kabul ederlerse, o şeyin ifası ile borç sona erer. Böyle bir durumda ifa yerini tutan eda (ifa yerine edim) vardır. İfa olarak bir alacak devri söz konusu olduğunda, ifa yerini tutan devir (temlik) vardır. Ancak tarafların, borçlunun alacaklıya borcun ifasını sağlamak üzere bir şey vermesi ve alacaklının bunu paraya çevirerek, elde ettiği tutarla sınırlı olarak borcun sona ermesi konusunda da anlaşmaları mümkündür. Bu son durumda ifaya yönelik eda veya devir (ifayı hedef tutan eda veya devir) söz konusu olur. Anlaşmanın ifa yerini tutan eda olduğu açıkça anlaşılamadığı hâllerde, ifaya yönelik eda veya devir olduğu öğretilmektedir. Ancak konu para borcu dışında bir borç ise, ifa yerini tutan eda olduğunu kabul etmek daha yerindedir. Burada ifayı hedef tutan temlik (ifaya yönelik edim) vardır. (A)'nın (B)'ye olan borcu (K)'dan olan alacağı oranında sona erecektir. (A), kalan tutar oranında borçlu kalmaya devam edecektir.

Alacağın devrinin geçerliliği için yapılacak sözleşme yazılı olarak yapılmalıdır. Ayrıca alacağın devri için alacak hakkının mevcut olması, kanundan, işin niteliğinden ya da sözleşme hükümlerinden kaynaklanan bir devir engelinin bulunmaması gerekir.

7. (A)'ya ait arsayı devralmasının ardından inşaat ruhsat işlemlerine başlayan (K), 2010 yılında değişen imar mevzuatına göre, bu tarihten beri arsanın bulunduğu bölgede inşaat yasağı bulunduğunu öğrenmiştir. Bu durum karşısında (K) sözleşmenin geçersizliğini ileri sürebilir mi? Söz konusu olabilecek geçersizliğin türünü, bu geçersizliğin ne şekilde ileri sürülebileceğini, bu geçersizliğin ileri sürülmesinin herhangi bir süreye tâbi olup olmadığını ve bu geçersizlik hâli çerçevesinde (K)'nın (A)'dan herhangi bir talepte bulunup bulunamayacağını belirtiniz.

Olaydaki verilere göre, iki ihtimalin göz önünde bulundurulması gerekir. İlk ihtimal, (A)'nın bölgede inşaat yasağı olduğunu bilmesine rağmen, bu konu hakkında (K)'ya bilgi vermemiş olmasıdır. Eğer (A), dürüstlük kuralı uyarınca, (K)'ya inşaat yasağı olduğunu söylemesi gerekirken bu konuda onu uyarmamışsa, pasif davranışla yapılan **hile (aldatma)** söz konusudur. Bu durumda, karşı tarafın aldatması sebebiyle sözleşmenin iptal edilebilmesi için bir tarafın sözleşme yapma hususunda aldatılmış olmasının dışında, karşı tarafın yanıltan davranışı kasten yapması, aldatmanın sözleşmenin yapılmasına sebep olması da gerekmektedir.

Diğer ihtimalde ise, (A), bölgede inşaat yasağı olduğunu bilmemektedir. Bu ihtimalde, (K), esaslı sayılan saik hatası söz konusudur. Kural olarak, saikte yanılma esaslı değildir. Ancak, bir taraf sözleşme yapma arzusunun oluşmasına etki yapan bir hususta yanılmışsa; yanılma konusu husus, yanılan bakımından onsuz sözleşmeyi yapmayacağı bir unsura ilişkinse; saik karşı tarafça bilinebilirse ve iş hayatındaki dürüstlük kuralları, yanılmanın sözleşmenin geçerliliğini etkilemesini haklı göstermekte ise, esaslı saik hatası (temel hatası) söz konusudur. Somut olayda, (K), konut projesini hayata geçirmek için arsayı satın almıştır ve arsanın hukuki niteliğinde yanılmıştır. (K)'nın arsada inşaat yasağı bulunduğunu öğrenmesi, onun sözleşme yapma arzusunu etkileyecek ve o, sözleşmeyi bu şekilde veya hiç kurmak istemeyecekti.

Gerek yanıltma, gerekse aldatma halinde, iradesinde sakatlık olan bakımından düzelebilir hükümsüzlük söz konusu olup, aldatılan/yanılan, sözleşme ile bağlı değildir. Aldatılan/yanılan, yenilik doğuran beyan niteliğindeki iptal beyanı ile sözleşmeyi -geriye etkili olarak- kesin hükümsüz hale getirebilir. (K), bu hakkını yanıltmada yanıltıldığını öğrendiği, aldatmada aldatıldığını öğrendiği andan başlayarak bir yıl içinde kullanmalıdır. Aksi takdirde, sözleşmeyi onamış sayılır (TBK. m. 39). (K), bu hak düşürücü süre içinde iptal beyanında bulunursa, sözleşme kural olarak geriye etkili olarak sonuç doğurur. (K), yanıltma halinde sözleşmeyi iptal etmişse, yanıltma kendi kusurundan ileri gelmişse sözleşmenin hükümsüzlüğü yüzünden karşı tarafın uğradığı zararı gidermekle yüküm iken; aldatma hâlinde (A), ister sözleşme iptal edilsin ister edilmesin, aldatmaya maruz kalan kişinin, (K)'nın, bu yüzden uğradığı zararları tazmin etmelidir (TBK. m. 39/ II).

[Olayda, 2010 yılında beri imar mevzuatı gereğince inşaat yasağının bulunması, sözleşmenin imkânsızlık nedeniyle geçersizliğine yol açmaz. Taraflar arasında satım sözleşmesi bulunup, inşaat yasağının bulunması satım sözleşmesinden doğan borçların yerine getirilmesini herhangi bir biçimde engellememektedir.]

8. Hekim (H)'nin ağır yaralanmasından dolayı kimler hangi hukukî sebeplerle sorumludurlar? Her bir sorumluluğun şartlarını ve söz konusu sorumluluklardan ilgili kişilerin kurtulmasının mümkün olup olmadığını belirtiniz.

Somut olayda (H)'nin yaralanmasından dolayı (C) ve (D), genel haksız fiil sorumluluğu hükümlerine göre; (K) ise, adam çalıştırmanın sorumluluğu hükümlerine (TBK. m. 66) göre sorumlu tutulabilir. (C) ve (D)'nin sorumlu tutulabilmesi için kusura dayanan haksız fiil sorumluluğunun doğması için aranan koşulların somut olayda gerçekleşmesi şarttır. Bu koşullar;

- Fiilin hukuka aykırı olması: (H)'nin beden bütünlüğü üzerindeki kişilik hakkı hukuka aykırı fiil ile ihlâl edilmiştir. Somut olayda bir hukuka uygunluk nedeni yoktur.

- Failin Kusurlu olması: (C) ve (D), dikkatsiz davranarak, taşıdıkları tuğlaları düşürmeleri ve bu sebeple (H)'nin yaralanmasına sebep olmaları, ihmallerinin olduğunu göstermektedir.

- Zararın doğmuş olması: (H), maddi veya manevi bir zarara uğramış olmalıdır.

- Uygun illiyet bağının bulunması: (H)'nin uğramış olduğu zarar ile (C) ve (D)'nin fiili arasında uygun illiyet bağının olması gerekmektedir.

(K)'nın sorumlu tutulabilmesi için kusura dayanmayan sorumluluk hallerinden adam çalıştırmanın sorumluluğunun (TBK md.66) koşullarının gerçekleşmesi gerekmektedir;

- Üçüncü kişi bir zarara uğramış olmalı: (H), üçüncü kişi konumundadır.

- Zarar, adam çalıştırmanın istihdam ettiği kişinin/kişilerin hukuka aykırı fiilinden doğmuş olmalı:(C) ve (D), (K)'nın emir ve talimatlarıyla bağlı olduğundan (K), adam çalıştırandır. (C)

ve (D), (K)'nın verdiği bir işi yerine getirirken (tuğlaları taşıırken) hukuka aykırı fiilleri ile (H)'ye zarar vermiştir.

- Zarar, adam çalıştırmanın işi görülürken (iş dolayısıyla) verilmiş olmalıdır.

Ancak TBK m. 66'ya göre, (K);

- Çalışanı seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini;

- İşletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu;

- Özen gösterseydi bile zararın doğmasına engel olamayacağını;

ispat edebilirse, sorumluluktan kurtulacaktır.

9. Hekim (H), kendisine karşı sorumlu olan kişilerden hangi zararlarının karşılanmasını isteyebilir? Bu talebini ileri sürebilmesi herhangi bir süreye tâbi midir?

(H) beden bütünlüğünün ihlâl edilmesi sonucunda uğramış olduğu maddi ve manevi zararların tazmin edilmesini talep edebilir. Beden bütünlüğünün ihlali sebebiyle uğradığı acı, elem onun manevi zararını ifade eder. (H), beden bütünlüğünün ihlal edilmesi sebebiyle ayrıca maddi zarar olarak, tedavi giderlerini, kazanç kaybını, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıpları ve ekonomik geleceğinin sarsılmasından doğan kayıpları da talep edebilir (TBK. m. 54). (H), TBK. m. 72 gereğince tazminatın, zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl ve her halde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yıl için de talep edilmelidir. Eğer tazminat, ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, ceza kanunlarındaki zamanaşımı süresine tâbidir.

10. Hekim (H)'ye karşı sorumlu olan kişilerden birinin (H)'ye tazminat ödemesi hâlinde, bu kişinin diğer sorumlulara karşı başvurması mümkün müdür? Çeşitli ihtimallere göre belirtiniz.

Bir zarara birden çok kişinin birlikte sebep olması veya birden çok kişinin aynı zarardan çeşitli sebeplerle sorumlu olmaları halinde, bunlar hakkında *müteselsil sorumluluğa* ilişkin hükümler uygulanır (TBK. m. 61). Somut olayda, (C) ve (D), haksız fiil sorumluluğu bakımından bir zarara birlikte sebep olmuş iken; bunlarla (K) açısından ise aynı zarardan birden çok kişinin çeşitli sebeplerle (C ve D bakımından kusura dayanan haksız fiil sorumluluğu, K açısından kusursuz sorumluluk türlerinden adam çalıştırmanın sorumluluğu) sorumlu olmaları hali söz konusudur. Ancak, bu ayrım doğacak hukuki sonuçlar açısından bir farklılık yaratmaz. Hangi türü olursa olsun, müteselsil sorumlulardan her biri, zararın tamamından sorumludur. Buna göre, (H) zararın tamamı için tüm sorumlulara başvurabileceği gibi, sadece birini veya ikisine de başvurma hakkına sahiptir. Eğer (H), sorumlulardan sadece birine başvurmuş ve zararının tamamını gidermişse, dış ilişkide, diğerleri de –ödeme oranında- sorumluluktan kurtulur.

İç ilişkide ise, tazminatın tamamını veya bir kısmını ödeyen müteselsil sorumlunun diğerlerine rücu edip edemeyeceği ve hangi miktarda edeceği hâkimin takdirine bırakılmıştır (TBK. m.62/ I). Buna göre, hâkim, somut olaydaki tüm durum ve koşulları, özellikle sorumlulardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığını ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğunu göz önüne alarak buna karar verecektir. Hâkim ayrıca TBK. m. 66/ son uyarınca, adam çalıştırmanın ödediği tazminat için, zarar veren çalışana, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahip olduğu esasını da dikkate alacaktır.